

Tko vodi, tko dobija? (I)

Stručni tim, Institut za društveno-politička istraživanja, Mostar, Bosna i Hercegovina

- komparativna analiza skorašnjih i neposredno predstojećih izbora u širem susjedstvu Bosne i Hercegovine -

Bosna i Hercegovina je u prvoj polovici 2014. godine, čak i prije katastrofalnih poplava, za kratko vrijeme prešla put od (ponovo i na žalost) jedne među zemljama najzanimljivijih medijskim djelatnicima, iz koje su se dramatična izvješća i prilozi tijekom vrhunca zimskih prosvjeda smjenjivali sa onima iz Ukrajine, do „stare i dobre BiH“ u kojoj se, poput SAD-a, uslijed nepostojanja zakonske mogućnosti izvanrednih ili prijevremenih izbora, praktično zna točan mjesec održavanja općih izbora svake četvrte godine. Već tradicionalnoj i svima poznatoj posljedici takvog stanja, činjenici da skoro cijelu izbornu godinu „pojede“ faktička izborna kampanja, bez obzira na termin njenog službenog proglašenja, ovaj put se pridružila i nova posljedica, koja iznova ovdašnjim specifičnostima „obogaćuje“ komparativnu političku praksu. Pored godine i pol dana zakašnjenja u formiranju državne vlade – Vijeća ministara poslije izbora 2010. godine, zbog čega je BiH često cinično uspoređivana sa Belgijom, sada će po svoj prilici biti oboren i rekord u funkcioniranju vlade (doduše entitetske, federalne) kojoj je povjerenje nadležnog zastupničkog tijela uskraćeno više od godinu i pol dana prije isteka mandata, a da to zastupničko tijelo nije raspušteno i izabran mu novi saziv.

Tako je Vlada FBiH zabilježila novo „postignuće“, koje se i moglo očekivati s obzirom na potpuno nepostojanje njezinog demokratskog legitimiteta, i to od samog formiranja, učinjenog protuustavnim ignoriranjem većinske demokratski izražene političke volje cijelog jednog konstitutivnog naroda – Hrvata. Tom „postignuću“ ne može uspješno konkurirati ni Vijeće ministara, koje je i samo ušlo u period vladavine bez podrške parlamentarne većine, pošto se najsnažnija stranka od posljednjih izbora, SDP, poslije svojih „platformaških“ partnera iz SDA sada gromoglasno razišla i sa SBB-om. Takvom stanju doprinose i najnoviji raskoli u HDZ 1990, a još odranije je sada već nepostojeća parlamentarna većina „istanjena“ raskolom između SNSD-a i SDS-a.

U zemljama regije, tj. šireg okruženja BiH, na sreću ne postoje zakonska ograničenja toliko originalna za zemlje sa parlamentarnim ili polupredsjedničkim političkim sustavom, te se u slučaju raspada parlamentarne većine ili odluke njezinih članica raspisuju izvanredni parlamentarni izbori. To je nedavno bio slučaj u Srbiji i Makedoniji (u kojoj su izvanredni parlamentarni bili praćeni i redovitim predsjedničkim izborima), a ubrzo će biti održani i u Sloveniji. Pored toga, redoviti su parlamentarni izbori održani u Mađarskoj, a vrlo skoro slijede i oni na Kosovu. Slovenski i mađarski birači će birati i svoje zastupnike za Europski parlament, kao i oni u ostalim članicama EU, uključujući i za BiH zasigurno najznačajniju, ujedno i najnoviju članicu – Hrvatsku. Spisak nedavnih i ubrzo predstojećih izbora u regiji upotpunjuju oni u Crnoj Gori, koji su doduše lokalni, ali će ovdje biti razmatrani zbog činjenice da se održavaju u veoma velikom broju lokalnih samouprava, uslijed čega mogu imati i šire političke implikacije.

Među najvažnijim ciljevima ove komparativne analize je pomoć čitateljima u BiH da ovdašnje kronično komplicirane političke procese lakše dovedu u regionalni, pa i europski kontekst. Taj kontekst postaje sve relevantniji samom činjenicom napredovanja eurointegracijskih procesa

u regiji, što ne umanjuju čak niti neuspjesi tog procesa u BiH, naprotiv. Dodatni cilj je priprema čitatelja za situaciju u kojoj su gotovo svi politički akteri „pobijedili“, kakva je postojala i neposredno poslije lokalnih izbora 2012. godine. Takva je situacija moguća uslijed iznimno kompleksne bosanskohercegovačke političke scene, koju suštinski čine (barem) tri paralelne zasebne scene, koje se možda preklapaju tek u veoma malom, statistički gotovo zanemarivom segmentu biračkog tijela koji nije posve siguran kojoj od tih scena gravitira.

Svaka je iole razvijena i stabilizirana demokratska politička scena u suštini bipolarna. To nipošto ne znači da je dvostranačka, što je sindrom koji se među razvijenim demokracijama može naći praktično samo u SAD-u. Bipolarnost scene podrazumijeva da se na njoj sučeljavaju dva po snazi usporediva bloka stranaka, grupirana na različitim stranama u odnosu na glavnu osu polarizacije (uvjetno – „ljeвица“ i „desnica“), koja nije ista u svim zemljama. Unutar svakoga od ta dva bloka, kao i u odnosu na njih, stranke mogu imati različite pozicije i uloge:

- Dominantne stranke svakoga od blokova su glavni nositelji političke polarizacije, ali su unatoč tome načelno prilagođene „srednjem“ biraču, koji je najčešće nesklon radikalnim politikama i rješenjima. Uslijed toga je nekada tim strankama, koje uobičajeno pripadaju temeljnom društveno-političkom konsenzusu suvremenog demokratskog društva, čak prilično teško naći dovoljno jasnih međusobnih političkih razlika kako bi motivirale dovoljan broj birača za ostvarivanje dominacije barem na „svom“ polu političkog spektra, ili pak na cijeloj sceni.

- Neke manje stranke se, sukladno svojoj ideološkoj orijentaciji, nedvojbeno opredijeljenoj u odnosu na glavnu osu polarizacije političke scene na kojoj djeluju, nalaze u ulozi prirodnog saveznika jedne od dominantnih stranaka. One se u sebi blisku dominantnu stranku, uslijed svojih programskih specifičnosti ne utapaju, već zadržavaju svoj politički subjektivitet, mada bi njihovo eventualno koaliranje sa dominantnom strankom suparničkog bloka najvjerojatnije bilo kažnjeno od strane vlastitih birača.

- Postoje, naravno, i stranke koje se po svojoj ideološkoj orijentaciji objektivno nalaze na sredini između glavnih blokova, na samoj osi polarizacije ili blizu nje. Zahvaljujući tome te stranke nekada ostvaruju političku moć disproporcionalno veliku u odnosu na brojnost njihovih pristalica, igrajući ulogu „jezička na vagi“ koji faktički odlučuje o dominaciji jednoga bloka nad drugim na razini cijele političke scene.

- Na nekim političkim scenama djeluju i stranke izrazito radikalne političke orijentacije, koje su unatoč nedvojbeno ideološkoj opredijeljenosti, uslijed svog radikalizma „preskupi saveznici“ za dominantnu stranku „svoje“ polovice političke scene, te se stoga mogu nazvati i izoliranim strankama.

U nekim su zemljama, naročito u periodu neposredno po uvođenju demokratskog višestranačkog sustava, postojale i tripartitne scene, na kojima su stranački blokovi bili približno podjednako međusobno udaljeni, ali su se protokom vremena, kroz nekoliko izbornih ciklusa skoro sve takve scene transformirale u bipolarne, sukladno prevladavajućoj osi polarizacije u svakoj zemlji.

U zemljama u kojima se održavaju formalno slobodni izbori, ali u kojima iz različitih razloga u dužem periodu ne dolazi do faktičke izborne smjene vlasti, radi se o scenama sa

dominantnom snagom, u kojem se slučaju najčešće radi o nepotpunoj ili vrlo nerazvijenoj demokraciji.

Od scena sa dominantnom snagom ka bipolarnim scenama

Gotovo su sve zemlje regije u prvom periodu nakon uvođenja/obnove višestranačja i/ili stjecanja neovisnosti imale političke scene sa dominantnom snagom. To se naročito odnosi na zemlje pogođene ratnim zbivanjima vezanim za samo stjecanje neovisnosti, uslijed nedovoljnog stupnja osiguranosti cijelog novonastalog demokratskog političkog poretka. Te su se scene, međutim, vremenom više ili manje diversificirale, te su se na njima pojavljivale stranke koje uglavnom zauzimaju gore opisane pozicije na bipolarnim scenama.

Za političku scenu Hrvatske, kojoj 25. svibnja predstoje izbori za Europski parlament, tijekom oružane borbe za osamostaljenje od bivše Jugoslavije i teritorijalnu cjelovitost ugroženu srpskom pobunom koju je podržala JNA, kao i neposredno poslije toga, bila je karakteristična dominacija umjereno desne Hrvatske demokratske zajednice. HDZ, koja je danas punopravna članica Europske pučke stranke (EPP), pod vodstvom je prvog demokratski izabranog državnog predsjednika dr Franje Tuđmana, osvajala parlamentarnu većinu i predvodila vlade u kontinuiranom periodu 1990 – 2000. godine. Široku koaliciju koja je neposredno po završetku Tuđmanovog života na „trećesiječanskim“ izborima 2000. godine potisnula HDZ u oporbu, činilo je nekoliko stranaka lijevice (Socijaldemokratska partija, lijevo-liberalna Hrvatska narodna stranka, te regionalističko-autonomistički Istarski demokratski sabor) i desnog centra (desno-liberalna Hrvatska socijalno-liberalna stranka i agrarno-tradicionalistička Hrvatska seljačka stranka). Sukobi u ovoj heterogenoj koaliciji, posebice na relaciji SDP – HSLŠ, tj. između njihovih lidera, premijera Ivica Račana i Dražena Budiše, doprinijeli su povratku HDZ-a na vlast krajem 2003. godine.

Pod vodstvom novog premijera Ive Sanadera HDZ je kadrovski reformiran i ideološki se približio desnom centru, formiravši vladu uz podršku manjih stranaka centra i nacionalnih manjina. Time se ova stranka od dominantne snage cijele političke scene iz 1990-ih transformirala u dominantnu stranku njezinoga desnog pola. Još je značajnije što je sa Sanaderom na čelu HDZ na izborima 2007. godine obnovio mandat, što se u temeljno demokratiziranim tranzicijskim zemljama razmjerno rijetko dešava. Zato se tada stjecao dojam o ipak relativno trajnoj dominaciji umjerene desnice u Hrvatskoj. Ovu je obnovu mandata, međutim, HDZ uspio izboriti prije svega privlačenjem glasova sa radikalne desnice, od izolirane Hrvatske stranke prava. Ta je stranka od tada dodatno marginalizirana, između ostaloga i pojavom Hrvatskog demokratskog saveza Slavonije i Baranje, koji svojim kombiniranjem radikalno desne orijentacije sa regionalizmom za sada predstavlja izuzetak u regiji, ali ne i u Europi.

SDP je, sa druge strane, na čelu s novim liderom Zoranom Milanovićem 2007. godine ostvario poziciju nedvojbeno dominantne stranke na lijevom polu političke scene. Taj je pol tada i dodatno osnažen na račun desno-centrističkih HSLŠ-a i HSS-a, ali je umjesto pokušaja da ove svoje bivše saveznike uključi u novu parlamentarnu većinu, SDP njih odbacivanjem pretvorio u koalicijske partnere HDZ-a u drugoj Sanaderovoj vladi.

Kao i u nekim drugim usporedivim zemljama, u Hrvatskoj se na primjeru HDZ-a pokazalo da uzastopno osvajanje vlasti može biti veoma rizično po stranke u tranzicijskim zemljama.

Medijski „eksplozivne“ afere vezane za samog Sanadera i financijske malverzacije za koje je optužen, dovele su 2009. godine do njegove smjene od strane samog HDZ-a, koji je na premijersku poziciju doveo Jadranku Kosor. Stožerna se stranka hrvatske desnice, međutim, od ovog udara nije oporavila, te je na redovitim izborima 2011. godine pretrpjela težak poraz od široke lijeve „Kukuriku“ koalicije, koju su činile SDP, HNS, IDS i mala, staleški utemeljena Hrvatska stranka umirovljenika. Tada formirana Milanovićeva vlada je 2013. godine uvela Hrvatsku u EU, priznajući doduše i ranije zasluge HDZ-a na europskom putu.

U dosta intenzivnim frakcijskim borbama na čelo HDZ-a je došao Tomislav Karamarko, koji je na prvim izborima hrvatskih zastupnika u Europskom parlamentu 2013. godine uspio odnijeti pobjedu, osvojivši 6 od 12 mandata u predizbornoj koaliciji sa naglašeno desnom Hrvatskom strankom prava „Ante Starčević“ i centrističkim Blokom „Umirovljenici zajedno“. Porazu vladajuće „Kukuriku“ koalicije, koja je osvojila 5 europskih mandata, pored odlijeva dijela njenih tradicionalnih glasova manjim strankama ljevice i centra, doprinio je i nepromišljeni izlazak na izbore bez, pa čak i protiv koalicijskog partnera IDS-a, sa kojime će na predstojećim izborima ipak nastupiti zajedno. Na ljevici su se na izborima 2011. i 2013. godine kao konkurencija vladajućoj koaliciji profilirali Hrvatski laburisti, koji unatoč jednom osvojenom europskom mandatu do sada nisu bili u prilici opredjeljivati parlamentarnu većinu.

Hrvatska je, u svakom slučaju, poslije 2000. godine izgradila tipičnu bipolarnu scenu, na kojoj su HDZ i SDP nedvojbeno dominantne stranke desnog i lijevog pola, a HNS, pa i IDS i HSU prirodni saveznici SDP-a. HSS i HSLŠ su svoj pokušaj pozicioniranja na strateški najvažnijem položaju samog centra scene, koji odlučuje o dominaciji velikih blokova, platili dramatičnim padom broja birača. HSS je danas u položaju prirodnog saveznika HDZ-a, kao i BUZ i HSP AS, koja time pokušava napustiti izolirani položaj na radikalnoj desnici. Na tom su se dijelu scene do sada HSP-u i HDSSB-u u okviru novoosnovanog „Saveza za Hrvatsku“ pridružile izrazito tradicionalističke grupacije Hrvatska zora i „HRAST“.

Laburisti su trenutno na ljevici više izolirani nepostojanjem potrebe „Kukuriku“ koalicije za njihovom podrškom nego izrazitim lijevim radikalizmom svojih stavova. Zato se njihov relativni uspjeh može promatrati i kao potvrda često iznošenih ocjena o „zasićenosti“ hrvatskih birača uspostavljenim političkim bipolarizmom. Utemeljenost tih ocjena će biti provjerena na predstojećim izborima za novi saziv Europskog parlamenta, na kojima se pored laburista kao izrazito lijeva konkurencija vladajućima pojavljuje ekološka stranka „ORAH“, bivše dužnosnice SDP-a Mirele Holy. Realan utjecaj ovih lijevih grupacija će doći do izražaja samo ukoliko se njihov eventualni uspjeh na europskim izborima ponovi i na saborskim, koji bi se kao redoviti trebali održati tek potkraj 2015. godine, u slučaju da obnova mandata ljevice uopće bude moguća i uz podršku tih snaga, ali ne i bez njih.

Noviji razvoj događaja, međutim, aktualizira mogućnost izvanrednih, prijevremenih izbora, kojih inače u Hrvatskoj nije bilo unatoč zakonskoj mogućnosti. Taj se razvoj odnosi na sporove, pa i raskole u vladajućim strankama, najprije u HNS-u koji je napustio njegov najutjecajniji lider Radimir Čačić, ali i u stožernoj stranci ljevice SDP-u, u kojoj je premijer Milanović smijenio utjecajnog ministra Slavka Linića. Neizvjesnost drugih hrvatskih izbora za Europski parlament povećava i nedavno osnovani centristički Nacionalni forum istaknutog znanstvenika Nikice Gabrića, koji sa HSLŠ-om i manjim regionalnim strankama nastupa u predizbornoj koaliciji. Neizvjesnost saborskih izbora, kada god oni budu održani, povećavaju i ambicije, te na lokalnoj razini nedvojbeni, ali na nacionalnoj do sad primjetno limitirani potencijali zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića, bivšeg dužnosnika SDP-a.

U Hrvatskom saboru je 8 od 151 zastupničkog mjesta rezervirano za zastupnike nacionalnih manjina, od toga 3 za zastupnike srpske nacionalne manjine. Ostale manjine mogu putem tog mehanizma pozitivne diskriminacije dobiti najviše po jedno mjesto, mada niti jednoj od njih to mjesto nije garantirano. Na svim je dosadašnjim izborima sva tri mjesta rezervirana za najbrojniju manjinu osvajala Samostalna demokratska srpska stranka. Unatoč naglašene lijeve orijentacije SDSS-a i njegovog lidera Milorada Pupovca, ona nikada nije bila u prilici koalirati na državnoj razini sa strankama hrvatske ljevice, dok je aktivno podržavala obje Sanaderove vlade. Opisane podjele hrvatske političke scene, pa ni one karakteristične za Srbiju i Srbe u BiH, nisu do sada našle svog relevantnog odraza na političkoj sceni Srba u Hrvatskoj, između ostalog i uslijed teškog kompromitiranja tamošnje srpske desnice sudjelovanjem u oružanoj pobuni iz 1990-ih. SDSS je, međutim, uslijed svoje dugogodišnje političke dominacije među Srbima u Hrvatskoj od strane nekih aktera prepoznat i kao nositelj svojevrsnog političkog monopola.

Slovenija, čija je borba za neovisnost bila neusporedivo kraća i manje teška od hrvatske, nije na početku višestranačja razvila scenu sa dominantnom strankom, ali je zato relativno široko definirana ljevica predstavljala nedvojbeno dominantnu snagu slovenske političke scene u dugom periodu 1992 – 2004. godine. Ratna vlada desnice iz perioda 1990 – 1992. godine je parlamentarnu većinu dugovala Zelenima Slovenije, koji su takvo, ideološki nedosljedno opredjeljivanje platili najprije značajnom, a zatim potpunom marginalizacijom već u ranom periodu višestranačke demokracije. Vladu je punih deset godina predvodio Janez Drnovšek, lider Liberalne demokracije Slovenije, lijevo-liberalne nasljednice Saveza socijalističke omladine iz komunističkog jednopartijskog perioda. U Drnovšekovim vladama su gotovo uvijek kao znatno slabiji partneri participirale i pojedine stranke tada razjedinjene desnice – Slovenski kršćanski demokrati i Slovenska narodna stranka (SLS) pučke orijentacije, pa čak i kasnija stožerna stranka desnice, konzervativna Slovenska demokratska stranka Janeza Janše (koja je do 2003. godine, unatoč svojoj nedvojbenoj desnoj ideološkoj orijentaciji, nosila ime Socijaldemokratska stranka). U kasnijem periodu Drnovšekove dominacije ipak dolazi do jačeg izražaja lijevi karakter njegovih vlada, kroz koaliranje sa Združenom listom socijaldemokrata, nasljednicom Saveza komunista.

Poslije vrlo kratkog perioda vladavine privremeno udružene desnice tokom dijela 2000. godine, dominacija LDS-a se konačno prekida porazom na parlamentarnim izborima 2004. godine. Tada Janša formira stabilnu četverogodišnju, prvu ideološki kompaktnu vladu desnice, koju su pored njegove SDS kao stožerne stranke desnice činili i njezini prirodni saveznici demokršćani i SLS, te staleška Demokratska stranka umirovljenika (DeSUS). Transformacija slovenske političke scene u bipolarnu je nastavljena izborima 2008. godine, poslije kojih je vladu sastavio Borut Pahor, lider tada osnaženih socijaldemokrata. Oni su ulogu stožerne stranke ljevice preuzeli od LDS-a, koji je zajedno sa svojom osamostaljenom frakcijom Zares – nova politika u Pahorovoj vladi imao ulogu prirodnih saveznika socijaldemokrata, dok je DeSUS započeo svoj relativno uspješni put tipične stranke na sredini između desnog i lijevog bloka. U ulozi izolirane stranke se u cijelom prethodnom periodu visoko profilirala radikalna sekularno-nacionalistička Slovenska nacionalna stranka Zmaga Jelinčiča.

Poslije izbora 2011. godine izgledalo je da će razvoj slovenske političke scene ka klasičnom bipolarizmu biti nastavljen, jer je tada vladu opet sastavio Janša. U toj su vladi participirali isti

koalicijski partneri sa desnice i centra kao i prethodnog puta, uz dodatak novonastale desno-liberalne Građanske liste Gregora Viranta, osamostaljenog doskorašnjeg dužnosnika SDS-a, koja nije remetila ideološku koherentnost Janšine vlade desnog centra. Novonastala lijevo-liberalna Pozitivna Slovenija ljubljanskog gradonačelnika Zorana Jankovića, koja je praktično iz parlamenta izbacila sve frakcije nekada dominantnog LDS-a, preuzela je ulogu dominantne stranke ljevice od Pahorovih socijaldemokrata, koji postaju njezin prirodni saveznik. U vrijeme istog parlamentarnog saziva došlo je do još jedne smjene vlade, ali i do kadrovske promjena u novoj stožernoj stranci oporbene ljevice. Naime, krajem 2012. godine državna Komisija za sprječavanje korupcije je za teške financijske malverzacije optužila i premijera Janšu, koji je dobio podršku svoje stranke, ali i Jankovića kojega je na čelu Pozitivne Slovenije zamijenila Alenka Bratušek. Ona je uslijed toga postala novi premijer, pri čemu je pored svojih prirodnih saveznika socijaldemokrata dobila i podršku centrističkih aktera, DeSUS-a i Građanske liste, koji su SDS i druge desne partnere poslali u oporbu.

Ove prilično česte promjene, prije svega na mjestu dominantne stranke lijevog bloka, nisu suštinski ugrozile bipolarnost slovenske političke scene, ali se, slično kao i u Hrvatskoj, mogućnost njezine prilično radikalne redefinicije povećava događajima neposredno pred izbore za Europski parlament 2014. godine, na kojima će Slovenci po treći put birati svoje eurozastupnike. Na prvim europskim izborima 2004. godine, desnica je osvojila 4 od 7 slovenskih mandata (2 demokršćani, koji od 2000. nose ime Nova Slovenija, a 2 Janšin SDS), dok je ljevica osvojila 3 (2 koalicija LDS-a i DeSUS-a, a 1 Pahorovi socijaldemokrati), da bi na drugim izborima 2009. godine ljevica osvojila 4 (2 socijaldemokrati, 1 LDS i 1 Zares) a desnica 3 mjesta (SDS 2, demokršćani 1). Pred nastupajuće izbore, međutim, neočekivani povratak Zorana Jankovića na čelo Pozitivne Slovenije doveo je do odstupanja premijerke Bratušek (mada joj je novi/stari stranački lider nudio zadržavanje funkcije do redovnog kraja mandata 2015. godine), a Janša je za već spomenute optužbe pravosnažno osuđen. Bit će veoma zanimljivo vidjeti hoće li ovi dramatični kadrovske lomovi, vezani za ključne ličnosti stožernih stranaka ljevice i desnice, pogodovati njihovim prirodnim saveznicima (socijaldemokratima i demokršćanima) ili će otvoriti put novim snagama, kako na izborima za Europski parlament, tako i na po svoj prilici veoma skorim parlamentarnim.

U slovenskom parlamentu su samo dva mjesta rezervirana za nacionalne manjine, po jedno za mađarsku i italijansku, ali je vjerojatno najteže manjinsko pitanje u ovoj zemlji predstavljao status „izbrisanih“, tj. građana iz bivših jugoslavenskih republika kojima su oduzeta građanska, a preko njih i mnoga ljudska prava. Njihov je položaj načelno olakšan usvajanjem odgovarajućeg zakona 2013. godine, a na pojedinačnoj razini i određenim presudama Europskog suda za ljudska prava.

Na Kosovu će 8. lipnja biti održani peti parlamentarni izbori od odlaska srpskih i dolaska međunarodnih sigurnosnih snaga na kraju rata 1999. godine, a drugi od proglašenja neovisnosti 2008. godine, koje još uvijek ne priznaju Srbija i nešto manje od polovice članica UN-a, te nekoliko članica EU. Izbori održani 2001. i 2004. godine polučili su izrazitu dominaciju umjereno desnog Demokratskog saveza Kosova (LDK) dugogodišnjeg borca za neovisnost i prvog predsjednika Kosova Ibrahima Rugove. Unatoč svojoj dominaciji, LDK je prepustio položaj prvog demokratski izabranog premijera Kosova Bajramu Rexhepi-u iz tada znatno slabije centrističke Demokratske stranke Kosova (PDK), čiji je lider Hashim Taçi, jedan od najuspješnijih ratnih komandanata Oslobođilačke vojske Kosova. Poslije drugih izbora je, međutim, i dalje dominantni LDK umjesto savezništva sa PDK-om sklopio koaliciju sa po izbornom uspjehu trećeplasiranom desno-centrističkom Alijansom za budućnost

Kosova (AAK), čiji je lider također jedan od ratnih komandanata Ramush Haradinaj. On je sa mjesta premijera odstupio već 2005. godine, kako bi se pred Haškim tribunalom za bivšu Jugoslaviju branio od optužbi za ratne zločine, od kojih je pravomoćno razriješen 2008., ali se nije vratio na čelo vlade. Do kraja drugog mandata kosovske skupštine premijere je uz podršku LDK imenovala AAK.

Na izborima 2007. godine oporbena PDK ostvaruje snažan uspon, dok LDK poslije smrti Rugove 2005. godine doživljava raskol, uslijed koga joj odcijepljena konzervativna frakcija Demokratska liga Dardanije (LDD) odnosi značajan dio glasova. Thači je postao novi premijer, doduše uz formalnu podršku LDK i AAK, ali je već imao osiguranu većinu zastupnika svoje PDK i nove stranke, praktično najvećeg pobjednika tih izbora, liberalne Alijanse za novo Kosovo (AKR) uspješnog poduzetnika Behgjeta Pacolli-a. Unatoč statusu premijera koji je proglasio neovisnost Kosova, Thači je pretrpio blag pad podrške na izborima 2011. godine i dosta teško obnovio mandat, uz podršku znatno oslabljene AKR i dijela osamostaljenih zastupnika AAK, dok je LDK pod vodstvom novog lidera Isa Mustafe pokazao znake oporavka.

Politička scena Kosova je u svojoj povijesti, kratkoj čak i po mjerilima postkomunističkih zemalja, dobila obrise bipolarnosti, sa dominantnom LDK i njezinim prirodnim saveznikom AAK na umjerenoj desnici, te sa PDK i AKR koje imaju iste uloge na centru. Najuočljiviju specifičnost kosovske političke scene, praktično nepostojanje umjerene ljevice, pokušala je korigirati Reformistička stranka ORA istaknutog intelektualca Vetona Surroi-a, ali joj je to tek djelomično pošlo za rukom na izborima 2004. godine. Na posljednjim izborima je veliki uspjeh zabilježila radikalna lijevo-nacionalistička stranka Samoopredjeljenje, koja zagovara ujedinjenje Kosova sa Albanijom, te je na kosovskoj političkoj sceni nedvojbeno zauzela poziciju izolirane stranke. Među najaktualnijim temama u tekućoj izbornoj kampanji su osnivanje vojske Kosova, ukidanje garantiranih skupštinskih mjesta za etničke manjine i suočavanje sa optužbama za trgovinu ljudskim organima tijekom rata, za što je nedavno ustanovljen i poseban sud na samom Kosovu, unatoč snažno izraženom nezadovoljstvu, mada ne i efektivnom protivljenju samog premijera i drugih dužnosnika.

Na izborima 2001. godine značajan uspjeh postigla je koalicija srpskih stranaka „Povratak“, ali je već odaziv na naredne izbore pripadnika srpske zajednice bio neusporedivo manji, jer je vlada Srbije, nezadovoljna sigurnosnim i drugim uvjetima za povratak prognanika, prestala pružati logističku podršku njihovom glasovanju. Od izbora 2004. godine, od 120 zastupničkih mjesta, 10 je rezervirano za Srbe, a 10 za zastupnike svih ostalih manjina, među kojima su najbrojniji Bošnjaci i Turci, te je unatoč dramatičnom padu odaziva manjina u odnosu na 2001. godinu, njihov udio među biračima koji su sudjelovali na izborima ipak postupno rastao sa 3,66% 2004, preko 5,40% 2007, do 7,87% 2010. godine. Unutar srpske zajednice Samostalna liberalna stranka kosovskog ministra za povratak i potpredsjednika vlade Slobodana Petrovića osvajala je natpolovičnu većinu 2004. i 2010, ali ne i 2007. godine.